

слід враховувати індивідуальні особливості та психічні характеристики кожної дитини. Усе це вказує на пріоритетність використання психолого-педагогічних засобів виховного впливу на неповнолітніх правопорушників, які проявляються у добірї специфічних методів вивчення неповнолітніх правопорушників, а також методів профілактики з неповнолітніми правопорушниками. Таким чином, удосконалення методики індивідуальної профілактики з неповнолітнім правопорушником сприятиме зниженню рівня вчинюваних злочинів цією категорією осіб, а також знизить ступінь суспільної небезпеки злочинності в державі у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Тайбаков А. А. Проблемы предупреждения и профилактики корыстной преступности : учеб. пособ. / А. А. Тайбаков. – Петрозаводск : Изд-во Петрозаводского гос. ун-та, 2000. – 51 с.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Коновалова А. И. Роль государственной политики у предупреждении преступности несовершеннолетних / А. И. Коновалова // Вестник МГОУ. – 2012. – № 3. – С. 21–28.
4. Костицкий М. В. Особенности профилактики правонарушений учащейся молодежи / М. В. Костицкий, М. И. Настюк. – Львов : Редакционно-издательская группа Львовского госуниверситета, 1983. – 86 с.
5. Статистична інформація. Генеральна прокуратура України. – Режим доступу : https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113898&libid=100820&c=edit&_c=fo#.

Бояров Віктор Іванович,
професор кафедри кримінального процесу
та криміналістики Академії адвокатури
України, кандидат юридичних наук, доцент
Коновалова Ганна Володимирівна,
аспірант Академії адвокатури України

ЩОДО ФОРМУВАННЯ ТАКТИКИ ЗАХИСТУ

Питання існування тактики захисту, як можливого об'єкту наукових досліджень, почали активно обговорювати після того, як М. С. Строгович (1942 р.) виловив думку про можливість існування в юридичній науці досліджень, присвячених тактиці і методики професійного захисту, які він відніс до предмету науки кримінального процесу [1, с. 6, 11].

Тактику захисту у загальному вигляді можна визначити як розроблені на основі досягнень науки та досвіду адвокатської діяльності рекомендації з розробки оптимального варіанту правової

позиції захисту та її реалізації в конкретних умовах і найбільш ефективних способах здійснення дій по захисту прав і законних інтересів громадян [2, с. 162]. О. Я. Баєв в системі криміналістичної тактики виокремлює дві самостійні підсистеми: тактику кримінального переслідування (яка поділяється на слідчу тактику та тактику підтримання державного обвинувачення) і тактику професійного захисту від підозри або обвинувачення у вчиненні злочину [3, с. 200]; В. О. Попелюшко визначає «тактику в адвокатській діяльності» як самостійну підсистему криміналістичної тактики [4, с. 255] та ін. При цьому сьогодні вже можна констатувати, що тактика захисту вже є реальністю і вона затребувана практикою.

Тактика захисту в кримінальному судочинстві практично охоплює всі основні положення «традиційної» криміналістичної тактики: планування, організація та вчинення адвокатом-захисником дій, спрямованих на збирання, дослідження, оцінку та використання доказів; тактичні прийоми (наприклад, до числа загальних тактичних прийомів можна віднести способи реагування адвоката-захисника на прогалини у досудовому слідстві, бездіяльність обвинувачення або на недопустимість якихось доказів; а до конкретних тактичних прийомів – прийоми допиту підозрюваного на досудовому слідстві або обвинуваченого в суді чи під час збирання адвокатом доказів; а також законність, етичність і вибірковість тактичних прийомів та ін.); динамізм і ситуаційність (наприклад, створення або виникнення певної ситуації захисту та її аналіз, обрання комплексу подальших дій адвоката для нейтралізації негативних наслідків ситуації, що виникла, як тактична операція) та ін.

Принципи реалізації тактики адвоката-захисника практично аналогічні для слідчої тактики або тактики публічного обвинувачення: прогнозування, динамічність, планомірність, етичність, законність, ситуативність (ситуації захисту залежать від наступних факторів: відношення підзахисного до повідомлення про підозру; від існуючого обсягу доказів, які викривають підзахисного у вчиненні злочину, а також від рівня поінформованості адвоката) [5, с. 18].

Тактика захисту на досудовому слідстві для адвоката полягає в тому, щоб своєчасно отримати повну інформацію відносно дій і намірів обвинувачення (слідчого, прокурора, оперативних підрозділів), про результати розслідування кримінального провадження на конкретний момент (прогнозування дій захисту проходить в умовах аналізу як захисної ситуації, так і використання рекомендацій, які розроблені криміналістикою для слідчого, які він використовує під час розслідування окремих груп кримінальних проваджень). Знаходячись в ситуації невизначеності, захисник не завжди може визначити свою позицію, перспективи захисту та обрати ефективну стратегію захисту.

Також тактику захисту можна розглядати як тактику захисту під час досудового розслідування (на початковому та наступних етапах), тактику захисту в суді першої, апеляційної або касаційної інстанції;

тактику представництва інтересів потерпілого; тактику участі адвоката, який представляє інтереси свідка, в окремих слідчих (розшукових) діях та ін. (це не вичерпний перелік).

Досудове слідство використовує для розслідування окремі криміналістичні методики розслідування певних видів злочинів. Зрозуміло, що й для тактики захисту в окремих категоріях кримінальних справ на основі узагальнених результатів успішної практики здійснення захисту, наукових рекомендацій, необхідно створювати комплекси тактичних рекомендацій, присвячених особливостям захисту в окремих категоріях кримінальних проваджень (аналогічно і для тактики представництва інтересів потерпілого в окремих категоріях справ, розслідування яких характеризується бездіяльністю, пасивністю слідства, а інколи й прямим небажанням розслідувати справу (зокрема, кримінальні провадження про незаконні насильницькі дії працівників правоохоронних органів під час виконання ними своїх службових обов'язків; про зникнення особи з підозрою про вбивство; про певні злочини, які вчинені з необережності та ін.).

Крім того, аналогічні розробки можуть бути корисні для практики і стосовно тактики участі адвоката в проведенні окремих, найбільш складних слідчих (розшукових) дій, або тактиці захисту в деяких специфічних умовах, наприклад: в ситуаціях активного проведення слідством оперативно-розшукових заходів [6, с. 39–42]; негласних слідчих (розшукових) дій; в умовах застосування слідством (обвинуваченням) заходів забезпечення безпеки, компромісних процедур; тактика захисту у провадженнях, розслідування яких проводиться в умовах соціальної напруги (наприклад, масові заворушення) та ін.

Таким чином, розглядаючи тактику професійного захисту в кримінальних провадженнях як підсистему криміналістичної тактики, за аналогією з слідчою тактикою та тактикою підтримання публічного обвинувачення, де розробляються відповідні рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності досудового розслідування та підтримання обвинувачення, на основі узагальнення успішного досвіду захисту, судової та слідчої практики, необхідно розробляти аналогічні комплекси рекомендацій для адвокатів-захисників, а також для адвокатів – представників інтересів потерпілого. Вони можуть охоплювати три значні групи таких рекомендацій: (1) тактика захисту в окремих категоріях кримінальних проваджень; (2) тактика участі адвоката в проведенні окремих слідчих (розшукових) дій; (3) тактика захисту у кримінальних провадженнях, ускладнених створенням правоохоронними органами таких умов, які суттєво обмежують для захисника можливості реалізації своїх прав, спрямованих на захист (надання правової допомоги) прав і законних інтересів громадян.

Список використаних джерел:

1. Строгович М.С. Предмет криминалистики и его соотношение с уголовным процессом. Труды Военно-юридической академии. 1942. Вып. 2. Ашхабад, С. 4–19.
2. Варфоломеева Т.В. Защита в уголовном судопроизводстве. Киев: Институт адвокатуры при Киевском университете им. Т. Шевченко, 1998. 204с.
3. Баев О.Я. Основы криминалистики: курс лекций. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Изд-во «Экзамен», 2003. 288 с.
4. Криміналістика. Академічний курс: підручник / Т.В. Варфоломеева, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров [та ін.]. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 504 с.
5. Баев М.О. Тактические основы деятельности защитника-адвоката в уголовном судопроизводстве России: теория и практика: дис. ... д-ра юрид. наук: специальность 12.00.09. Воронеж, 2005. 401 с.
6. Бояров В.І., Кучинська О.П. Деякі питання тактики захисту за умов використання слідством інформації, отриманої під час проведення оперативно-розшукових заходів. Адвокат. 2010. № 7. С. 39–42.

Брисковська Оксана Миколаївна,

провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Перушко Максим Олександрович,

слухач магістратури Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОРЯДКУ ЕКСПЕРТИЗ В ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ ВІДПОВІДНО ДО ЗМІН В КПК УКРАЇНИ

Злочин – це певна сукупність відповідних явищ, предметів, процесів, що відбуваються в навколишньому середовищі, а тому вступає в контакт з багатьма іншими явищами об’єктивної дійсності, в результаті чого залишаються відображення у формі матеріальних слідів, станів предметів, динамічних і статичних процесів, а також ідеальних слідів – у свідомості людей. Це дає можливість поновити «картину» вчиненого злочинного діяння або встановити його відсутність. Порядок призначення експертизи останнім часом був порушений, так-як по-різному був врегульований КПК України. Оскільки внаслідок порушення процесуальної форми призначення експертизи у кримінальному провадженні її результати як докази стають недопустимими. За ч. 2 ст. 84 КПК процесуальними джерелами